

Betygen – den goda skolans fiende

Lennart Gunhamre, rektor i Ljusdal, sammanfattar här argumenten mot betyg i grundskolan. Och han menar att med SÖs senaste anvisningar har "uppgiften att sätta rättvisa betyg blivit om möjligt ännu omöjligare".

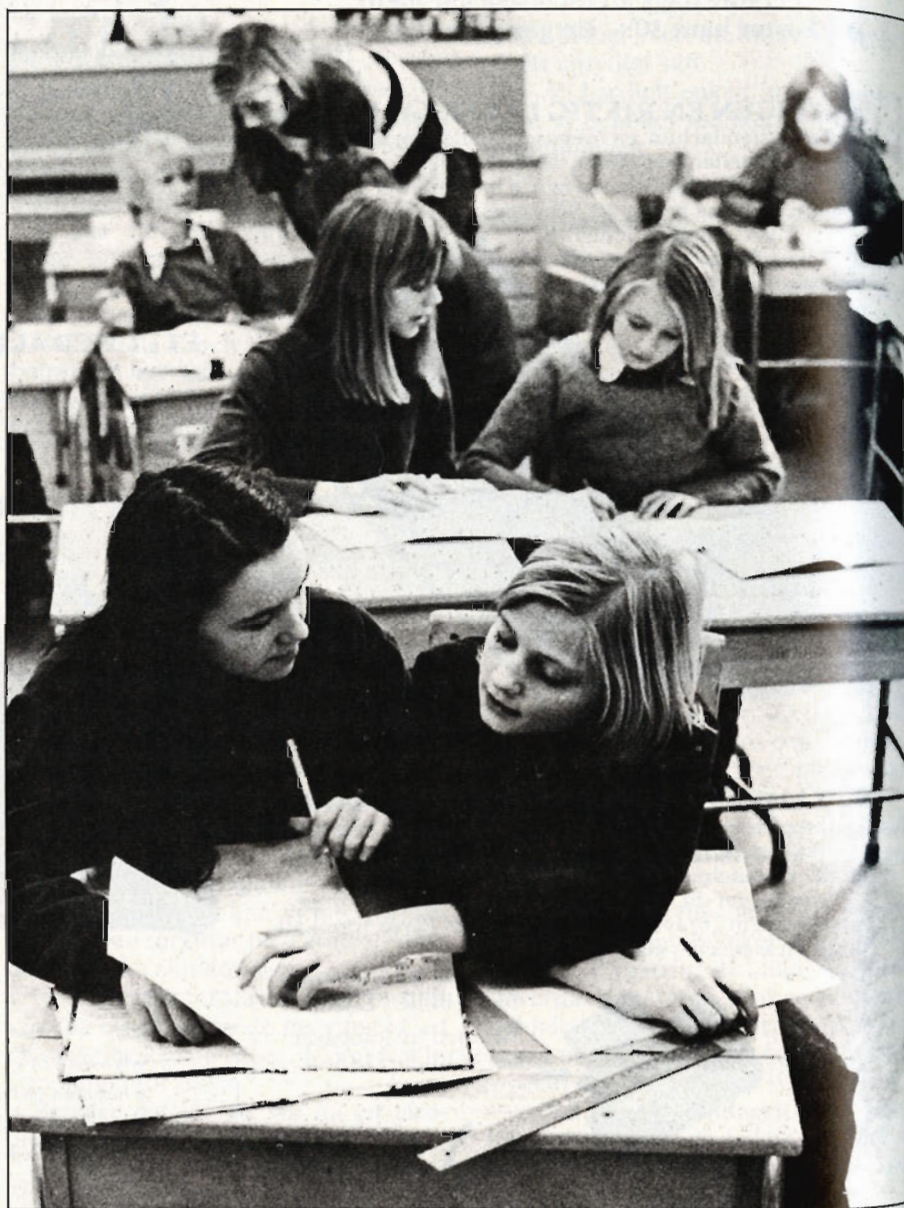
Grundskolan är avsedd att vara en skola för *alla*. Det innebär att alla barn och ungdomar i åldern 7–16 år ska tas emot och känna sig accepterade oavsett begåvning och social bakgrund. Varje elev ska ges möjligheter att utvecklas utifrån sina personliga förutsättningar.

Redan i själva målsättningen ligger ett inbyggt motstånd mot rangordning av eleverna och i synnerhet mot en gradering av intelligens och minne, de enda egenskaper betygen mäter! Läggs därtill skolans ambition att fostra eleverna till harmoniska människor, och man förstår att varje gradering av eleverna strider mot grundskolans mål och syfte.

Vidare ålägger läroplanen var och en ett ansvar för att "minska andra människors smärta, lidande och förnedring". Hela läroplanen andas social fostran under kunskapsinhämtande och färdighetsträning. Honnörssordet heter SAMARBETE. I ett sådant klimat är varje form av gradering helt främmande. Eller borde åtminstone vara det!

Hos varje friskt barn finns en tävlingslust. Man vill vara bäst. Så visst vill barn ha betyg! Barnet tror sig också vara bäst, ända tills nederlagen ger smärtsamma erfarenheter. Fråga föräldrar med svagpresterande barn, som alltid blir sist i tävlingen och som upp till två gånger i veckan blir hjärtlöst och hänsynslöst påmindas av provresultaten att de är sämst i klassen, minst värderade av lärarna och smått föraktade av kamraterna. Fråga dessa föräldrar, om de anser att deras barn går i en skola för *alla*!

Betygen är ju en sporre, det visste redan Luther! Men vem tror att barn med IQ 75 tar sig i kragen, när de får en etta på matteprovet, och tänker: nästa gång ska jag satsa allt!

Betygen säger ingenting om viktiga egenskaper som samarbetsförmåga, noggrannhet, uthållighet m m och det har visat sig att betygen inte väger särskilt tungt när ungdomar söker jobb. Grundskolans slutbetyg har också ett dåligt prognosvärde när det gäller de fortsatta studierna. Foto Gunnar Wallin

Den som tror att upprepade ettor och tvåor i betyg sporrar till nya tag måste ha missat något väsentligt i psykologins elementa. Att fyror och femmor liksom guldstjärnor och medaljer och löneförhöjningar bland vuxna sporrar, det är självklart. Men det var ju EN SKOLA FÖR ALLA vi ville ha! Eller ...?

Det är klart och tydligt fastslaget i

läroplanen att elever och lärare ska planera utbildningen *tillsammans* och att man ska ta hänsyn till elevernas intressen. Den målsättningen skjuts effektivt och obönhörligt i sank av betygen. Dessa kräver prov på prov som en förutsättning för rättvisa (?) betyg som i sin tur ska bli utslagsgivande i sinom tid vid intagningen till gymnasieskolans olika linjer. Följaktligen

"BOMBENS HELVETE"

var rubriken på DN:s recension av serieboken GEN - pojken från Hiroshima.

"...det lilla och friskt satsande förlaget Alvglans kommit med en skildring som ännu så länge är helt unik för svenska förhållanden." SvD.

"Detta är något helt unikt för oss västerländska serieläsare." AB.

"...fylld med roliga episoder genomsyrade av en varm humor och berättad med fart och spänning..." Kvällsposten.

GEN - pojken från Hiroshima är berättelsen om en vanlig familjs vardag i militarismens Japan i slutet av andra världskriget. Den visar utan pekpinnar krigets vansinne och för på ett kraftfullt sätt fram sitt budskap om medmänsklighet och samförstånd.

Beställ direkt från förlaget.

Pris 96:- plus porto.

292 sidor inb.

Till Alvglans Förlag, Box 5603, 114 86 Stockholm.
Härmed beställer jag GEN - pojken från Hiroshima (pris 96:- plus porto).

Namn:

Gata:

Ort:

LT 22/86

styr betygen och proven hela studie-
gången på högstadiet. Varje spontant
tillkommen aktivitet stör "ordning-
en" och planerade *förberedelser* (!)
inför proven. Av elevintressen, spon-
tanitet och s k vardagskunskaper blir
inte mycket kvar – om ens något!

Med det arbetssätt läroplanen *före-
skriver* har betygen ingen uppgift. Be-
tygen ger dessutom föräldrarna en
mycket ofullständig upplysning om
elevens verkliga situation i skolan.
Betygen registrerar bara mätbara
prestationer och ger därför skolarbe-
tet en felaktig inriktning, i varje fall i
förhållande till den fastställda *mål-
sättningen*. Betygen uppammar kon-
kurrens i stället för samarbete. För de
svagare eleverna verkar betygen för-
lamande. Och proven, på vilka bety-
gen grundar sig, är ensidigt konstrue-
rade med tyngdpunkt på minneskun-
skaper, ofta lösryckta ur sitt samman-
hang. Proven mäter sällan förståelse
och slutledningsförmåga och aldrig
någon gång värderingar!

Det är dessutom en illusion att tro
att betyg är rättvisa. Provets kon-
struktion kan betyda lika mycket för
provresultatet som elevens kunskaper.
Lärarens intressen och bedöm-
ning av vad som är viktigt i kursen
avgör urvalet av frågor. Elevens in-
sats består i att lära känna sina lärares
inställning och åsikter. Den anpass-
lige eleven ger de svar han vet att lä-
raren vill ha. Detta styr också elevens
studier. Det som inte kan komma på
ett prov är oväsentligt!

Nästa brist ligger i lärarens subjek-
tiva bedömning av provresultatet.
Subjektiviteten märks alldeles särskilt
vid uppsatsbedömning, då lärarens
personliga uppfattning väger lika
tungt för betyget som elevens förmå-
ga. Helt omöjligt blir det, när det är
fråga om värderingar. Vilket år Krist-
us föddes är ganska ointressant i för-
hållande till frågan "Vad betyder
Kristus för dig?" Svaren på de mest
väsentliga frågorna i livet låter sig ej
betygsättas!

Dåligt prognosvärde

Grundskolans slutbetyg har också
mycket riktigt dåligt prognosvärde för
de fortsatta studierna. Bara en tredje-
del av gymnasiets slutbetyg "stäm-
mer" med grundskolans slutbetyg.

Betygen säger ingenting om viktiga
egenskaper som samarbetsförmåga,
pålitlighet, noggrannhet, uthållighet,
arbetsvilja, ledarförmåga osv, egen-
skaper som har långt större betydelse
i arbetslivet än kunskaper i religion,
musik, kemi etc. Det har också visat

sig att betygen inte väger särskilt
tungt, när man söker jobb. Viktigare
för arbetsgivaren är arbetslivserfaren-
het och anställningsintervjuer.

För många barn och ungdomar –
även begåvade – utgör betygen en
påtaglig nervpress. Varje år visar den
västtyska statistiken över barnsjäl-
mord toppar vid de tider, då skolorna
delar ut betygen. I somliga skolor de-
lar lärarna över huvud taget inte ut
betygen på grund av dessa tragedier
utan kallar föräldrarna till skolan för
att hämta betygen, så att lärarna
muntligen kan "förklara" betygen
och mildra föräldrarnas hot och straff
mot barnen. – Betygens förödande
inverkan på de japanska barnen, vars
hela framtid är beroende av skolans
bedömning av dem, torde vara all-
mänt bekant.

Omöjligt vara rättvis

Nåväl, nu har vi trots allt våra
svenska bestämmelser. Betyg SKA
ges i de två sista årskurserna. Och SÖ
har kring årsskiftet "hjälpt" lärarna
genom att utfärda information och
"kompletterande föreskrifter". Med
dessa anvisningar har uppgiften att
sätta rättvisa betyg blivit om möjligt
ännu omöjligare.

Vad vi nu vet är

- att någon given procentsats för de oli-
ka betygsgraderna inte finns men
att medelbetyget ska vara 3 (Lgr
80);
- att prestationer i åk 7 och 8 ska beak-
tas vid betygsättningen i åk 9 men
att rent matematisk sammanvägning
av prestationer i åk 7 och 8 inte får
göras med prestationer i åk 9 och
att inga "omdömen som liknar rela-
tiva betyg" får dokumenteras un-
der åk 7 (med undantag av avslutat
ämne);
- att brister under åk 7 och 8 inte ska
återverka negativt på betygsätt-
ningen i åk 9 men
- att däremot goda prestationer i åk 7
och 8 ska väga upp mindre goda
prestationer i åk 9!

Att de två sista att-satserna omin-
tetgör den första att-satsens föreskrift
om 3 som medelbetyg är ofrånkom-
ligt, vilket säkerligen kommer att kun-
na avläsas i betygsstatistiken.

Lärarna är knappast att gratulera
till uppgiften att sätta betyg! Och
glöm inte att det är på grundval av
betygen ungdomarna tas in på gymna-
sieskolans olika linjer. Betygen kan
därmed bli livsavgörande!

Och du, lärare, medelbetygen ska
vara 3! ■